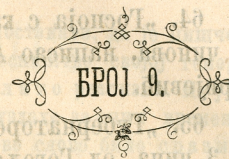

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА.

(Наставак.)

30. „Владимир и Косара,“ драма у 3 чина, од Л. Лазаревића.
31. „Велебитска ралица,“ шаљива игра у 1. чину, од Сремољубића.
32. „Волтерова Заира,“ драма у 5 чинова, превео Д. Рашић.
33. „Варош и ладање,“ лакрдија у 2 чина, од Ј. Фрајденрајха.
34. „Војнички бегунац,“ позоришна игра у 3 чина, од Ј. Сиглигетије, посрбио Рада Стратимировић.
35. „Виљем Тел,“ трагедија у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео С. Димитријевић.
36. „Вигонт Леторијер,“ шаљива игра у 3 чина од (?), превео С. Димитријевић.
37. „Верна љубав,“ позоришна игра у 5 чинова, од Девријена, превео С. Димитријевић.
38. „Виндсорске веселе жене,“ шаљива игра у 5 чинова, од В. Шекспира, превео С. Димитријевић.
39. „Вилинске руке,“ шаљива игра у 5 чинова, од Е. Скриба, превео С. Димитријевић.
40. „Валентина,“ позоришна игра у 5 чинова, од Г. Фрајтага, превео С. Димитријевић.
41. „Вампир и чизмар,“ позоришна игра у 3 чина, написао Ј. Сигети, превео и посрбио Ј. Ђорђевић.
42. „Весела игра у соби,“ шаљива игра у 1. чину, од (?), превео С. Димитријевић.
43. „Високо ц,“ шаљива игра у 1. чину, од Гранжана, превео С. Димитријевић.
44. „Весели ђаци,“ оперета у 1. чину, написао Сине, превео Ј. Фрајденрајх.
45. „Велика госпоја,“ позоришна игра у 4 чина, од Ш. Бирхпфајферге, превео С. Димитријевић.
46. „Вилинствена сабласт,“ драма у 5 чинова од дра Шпора,
47. „Велика господа,“ шаљива игра у 4 чина од Бауернфелда, превео А. Шеноа.
48. „Велика радост велики страх,“ шаљива игра у 1. чину, од Жирардена, превео (?)
49. „Валерија,“ позоришна игра у 3 чина, од Е. Скриба, превео А. Шеноа.
50. „Валовље мора и љубави,“ драма у 5 чинова, од Грилпарцера, превео (?)
51. „Венчани,“ шаљива игра у 3 чина, од Вилбранда, превео (?)
52. „Госпоје и хусари,“ шаљива игра у 3 чина, од грофа Фредра, превео Прица.
53. „Гусари,“ жалосна игра у 3 чина, од Ивана Кукуљевића.
54. „Госпођица од Ст. Сира,“ шаљива игра у 5 чинова, од (?), превео В. Вежић.
55. „Господин и роб,“ драма у 2 чина од Недлица, превео др. Деметер.
56. „Глупак,“ позоришна игра у 4 чина, од (?), превео Милан.
57. „Гозба,“ драма у 3 чина, од Љ. Вукотиновића.
58. „Граничари,“ позоришна игра у 3 чина, од Ј. Фрајденрајха.
59. „Голуб,“ позоришна игра у 4 чина, од Људевита Вукотиновића.
60. „Гризелдис,“ драма у 5 чинова, од Халма, превео Укаревић.
61. „Гроф Вењовски,“ жалосна игра у 5 чинова, од Коцебуа, превео (?)
62. „Господин Стражић,“ шаљива игра у 1. чину, од (?), превео (?).
63. „Госпо Куртовић,“ лакрдија у 1 чину, од (?), превео Ј. Фрајденрајх.

64. „Госпоја с камелијама,“ жалосна игра у 5 чинова, написао А. Дима м.л., превео С. Димитријевић.

65. „Губернаторова ревизија,“ шаљива игра у 3 чина, од Гогоља, превео С. Димитријевић.

66. „Гроф Монте Христо,“ жалосна игра у 4 чина, написао Мегерле, превео Жигровић.

67. „Господин де Бле,“ шаљива игра у 1. чину, од Хаклендера, превео Проф.

68. „Гроф Есекс,“ трагедија у 5 чинова, од Х. Лауба, превео С. Димитријевић.

69. „Гушчица из Буковца,“ шаљива игра у 1. чину, од Бајара, превео С. Димитријевић.

(Наставиће се.)

Э Л И С Т И Ђ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Гренгоар“) позоришна игра у 1. радњи од Банвиља, превео Ј. Ђорђевић, приказан је први пут 10 јануара.

Главна особа, не по раду него по достојанству, то је у овоме делу Лудвик XI. и ако се с њиме мало позабавимо, узрок је томе, што бисмо хтели, да упознамо нашу позоришну публику с овим занимљивим историјским лицем, да бисмо могли показати, како је верно насликано у овоме делу.

Француска беше на крају XV. века под стегом неколицине силних феудатара, који су као по богу српски „великаши“ кочили сваки корак Карла VII. ако се није подударао с њиховим посебним интересима. Тај интерес поглавито беше апсолутно господарство над народом француским, који не имађаше друга права, до та, да пуни пезајазљиве чељусти својих господара и да угађа њиховим страстима и преластима. Лудвик XI. је, дошав на престо, објавио рат овим народним крвопијама, на челу којих је стојао Карло, названи храбри, бургундски херцег. Он је победио аристократску реакцију, која за своју обрану беше склопила савез (Ligue) „за опште добро“, као што га сама зваше, и дао је многе аристократске „заверенике“, као што их он зваше, обесити. Зарад те срамне смрти назва га савремена аристократија пријатељем пука, у намери, да га тиме нагрди, и не сањајући, да ће једном синуги дан, кад ће овакав назив моћи измирити потомство с окорелим деспотом Лудвиком XI.

Банвиљ нам износи у „Гренгоару“ вршак слободоумља у XV. веку, и ставља му на супрот једног владоца, о коме историци веле, да је био најжешћи апсолутиста свога доба. Па шта чини тај владалац? Он награђује слободоумље! Награђује га у веку антихриста, вештица, инквизиције, тортуре и томе сличних зала. Шташе ли Банвиљ да омили Французима деспотију, шташе ли да их мири с наполеонским апсолутизмом?.. Бог види срца, а ми угледасмо у Лудвику XI. силнога лава како се у тренутку добре ћуди игра с мишем, кога ће у злој ћуди да смлави једним дахом.

Јест Лудвик XI. човек правичан, али није човекољубив; он не тамани ситне деспоте зарад деспотизма, него што сџм осећа у себи толико снаге, да може заменити све француске деспоте скупа. Он је противник ситној аристократији, али сџм је тако силан аристократа, да је кадар опростити песнику, што диже свој глас за повешане ари-

стократе. За нас је Лудвик XI. негативан слободњак, јер он се није удружио с народом против насилника феудалаца, него га је као хрта пуђдао на њих, дана лешинама својих поданика сазида у Француској монархијски апсолутизам.

Али ми се пустисмо да говоримо о Лудвику XI. место о једној његовој доброј ћуди, о „Гренгоару“. Пустисмо се, да разуђавамо срце пишчево место да му захваљимо за „глорификацију песникства, што нам је у најукуснијем облику изнесе на позорницу. Гренгоар је песник сиромашаво, „безпосличар“ (на овај назив покушао је неки добродушни брат нашда пљеска) — и стога што добри Турани не држе, да је правити песме радити, а још мање добро радити — увек више глдан него сит. Док краљ Лудвик благује за трезом свога пријатеља, трговца Симона, сиромаш Гренгоар облеће пекарнице и пита се мирисавим ваздухом околу њих. Њега гледа спрозора пратилац и љубимац краљев, оплемећени берберин Оливје—де—Дем, па како би желео да и глдни појета окити једно од многих вешала у турској шуми, наводи краља да се упозна с тим чудноватим човеком. Краљ је добре воље, беше га раскрвило добро вино Сибиново и његово „кумче“ домаћинова млада ћерка Луђва. Затили часак Гренгоар стоји, хтео не хтео, пред краљем. Али глдни појета не види сјајно друштво, не сања ко је ту; његов је поглед удубљен — у Луђву? не, у паштегу на трези. Фабрика мисли и осећаја, желудац, тутњи од празнине, и кад „господа“ позову песника да каже коју лепу песму, он им с дражесном безазленошћу исповеда, да би волео пре што јести. На позив лукавог Оливјера да најпре декламује, па ће добити јела, јадном песнику не остаје друго до да „пева“ или да излази. Глдан јесила: Гренгоар декламује и ако му се баш не пева — али шта? Оа прта у песничком заносу ону грозну лепу плантажу од вешала, што га је мудри вртлар Лудвик засадио у шуми турској; свако је стабло окићено једним бунтовним племићем из „Лиге.“

„То је башта Људовика краља!“ — уздише песникова човекољубива душа, која је вична да грди свој народ све то јаче, што већма бесне распламтеле страсти у његовим прсима.

Нечувена смелост! На краљевим уснама већ дршће: „Водите га на вешала!“ Али шта има да изгуби на земљи питомац неба?! Он је спреман умрети само док се мало

захрани скупо плаћеном краљевском папштом. Мирноћа чисте савести импонује Лудвику, који се боји смрти. Он жели да ближе позна тога чудноватог појету, који се не плаши од његове силе, и последица је тога ближег познанства, да Гренгоар добије живот на поклон ако силом осећаја својих савлада луђино срце и задобије њезину љубав. Охолом је деспоту стид, што је савладао, па би хтео самога себе да утеши тиме, што ће песник савладати још кога. Овога као да се боји Оливије, јер хоће једним ухваћеним писмом, где се открива нова завера против краља, да изведе овога из добре ћуди. Писац нам заједан тренутак изводи Лудвика онаквог какав је — изводи лава у јаросном облику његовом. Из сваког погледа краљевог севају вешала, свака му реч заударна на мастан конопац; он не познаје ни пријатеља, ни кумчета, он зна само из освету. Јадан Гренгоар гледа из кућа од себе, кад ће један миг „господарев“ да му потпише смртну пресуду; ваљда би и волео да се што пре сврши док не огладни из нова — али бура сестича како краљ зачује, да је „главни бунтовник“ у његовим рукама. Опет наступи, на жалост берберину, за часак збрјана добра ћуд краљева. Песник је остао сам с Луђом, с оном истом дражесном девојчицом, која живљаше у његовим песничким сновима. Она је пред њиме — његова је ако је задобије — Чудновата, баш средњовечна алтернатива: девојка или вешала! Не зарад тога што се боји, него што љуби ону, и што је скромни љубавник пресрећан да може гледати и говорити пре но што умре, дреше узлетели осећаји занемелом песнику језик.

Огромна је сила у песми, која уздише сиротињске уздахе, која оплакује сиротињске беде, која грли сиротињске жалбе — та је сиротиња народ, а најсиромашнији, најбеднији у њему је онај — којег је краљ изабрао Луђи за мужа. Али непомућено срце младе девојке другачије кже: најбогатији је онај, који је кадар неговати у својим недрима уздахе и сузе целога народа и у небо слати сиротињске жалбе. Песник је магијском силом своје песме очарао лену девојку, али муж је савлађује својим мушкеим поносом: он не зна ко је тај бедни човек, с којим краљ хоће да је веже. Он радије умире, но што допушта, да се поткраде и један облачак у небо, што га је отворио својој љубавци. Луђа не би била жена, да то не осећа, и баш за то што Луђа то осећа, она нуди песнику у награду то небо за постојбину, — нуди му своје срце. Краљ је истина мало задивљен, али „краљевска се не пориче“; добри Симон није рад да квару добру ћуд своје госту, а Банвил својој публици, те тако се завеса спусти на опште задовољство.

Француски писац веома је задовољно нашу плебејску крв тиме, што је уступио плебејској девојци тако узвишене осећаје, и што је на крају изоставио облитан мирас, или „ритарски удар“ као што то обично бива. Али што не умедосмо схватити у том делу, то је: одкуда срчба Оливијерова против сиромашног песника? Ми назиремо, да ће то бити из љубоморе, али нигде се не истиче то осећање, колико би потребно било за мотивацију.

Како је ово деоце једно од најлепших ове врсте у нашем репертоару, како су у њему карактери изведени с необичном верношћу природном а ситуације можемо ре-

ћи дражесне: то најволемо представити, да је пишчева тенденција била та, да омили песничтво својој генерацији, која се већ заглибила у блато реализма. Из уста Гренгоарових бар зачусмо неке уздахе за оним временом када је у мислима човечијим прво слово било сразмер, а у делима лепота.

Беше ли тога двога и у игри наших глумаца? Сајевић је представљао Лудвика надута, а Лудвик XI. није никада био надут, већ за то, што је био језујита. Јаросна Лудвика врло је добро приказао. И маска не беше верна историјском Лудвику, јер тај није носио ни браде ни барета. Ружић није требао изабрати онакав костим, који баш с нелепоте своје буди одвратност у публици. И у рити може бити сразмера и лепоте, а тога не беше никак у здравој одећи Гренгоаровој. Што се игре тиче опазилосмо, да — истина подугачке — паузе не беху попуњене мимично с оном живошћу, као што то захтева песничка крв, која је раздрагана већ тиме, што је у близини свога идеала. Али што морамо уздићи у игри Ружићевој, то је декламација: бољу не би ни писац могао захтевати! Највише се примакла Луђином карактеру Сајевићка. У масци и костиму рутина њезина беше на вршци, глас и мимика потпуно саобразна младој Луђи; мало да и нисмо гледали Сајевићку као наивну љубавницу до сад у тој снази. Лукић је био у својој старачкој улози (Симон) добар као свакад, а Марковић у Оливијеровој сплетен као никад.

— 1 —

С И Т Н И Ц Е

* (Ко што тражи, то и нађе.) У В. Варуду заверило се дваест младих, да се све догле не ће жениће, док се девојке не ману претерана луксуса. Лист „Бихар“ доноси сада одговор, што су га ти јунаци за „неженидбу“ добили од варадинских девојака: „Вредна господе! Ви сте сами криви, што су се све девојке помамиле да постану „милоствиве госпође.“ Ако која од нас дође у простом одељу на игранку, ви нас и не гледате; радимо ли код куће марљиво, кувамо ли у кухињи, ви и не скидате шешира, него нас питате: „Јели код куће госпођица?“ а љубите нам руке, ако вас дочекамо седећи на меким душецима и читајући романе. Ако вас почастимо са четири добра јела, није вам по вољи, него хвалите сјајне гозбе, где је пун сто које-каквих одабраних јела, где се после чорбе заређују силни асијети. Поштовано господе! Одреците се скућних смо-така, чаја, кафе, фотографија, вожења и других обичаја велике господе, радите, одевајте се просто, и жените се марљивим, штедљивим девојкама, каквих има доста, па ћете одмах бити корисни чланови људског друштва.“

* (Краљ и војник.) Садашњи краљ баварски у својој шетњи по Монакову наиђе на војника инвалида, па ће да га запита: „Где си допао рана?“ — Код Седана! — „Познајеш ли ме?“ — Не познајем! — „Ја сам краљ.“ — Војник се исправи, поздрави краља по војнички, па рече: Молим за опроштење, светли господару, што вас нисам познао. — „То ми је за чудо.“ — А како да вас познам, кад ви, светли господару, не идете у бој, аја у позориште!

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

23. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 20. ЈАНУАРА 1874.

ПО ДРУГИ ПУТ:

СЕОСКА ШКОЛА.

ДРАМА У 4 РАЗДЕЛА, ОД РИХАРДА КАСТЕЛВЕКИЈА, ПРЕВЕО П. С. „S“ И А. М. РАД.

О С О Б Е:

Салвоније, школски учитељ	Зорић.
Клара, његова кћи	Ј. Хаџићева.
Лујици Руџијери, окружни лекар	Недељковић.
Дон Калигула, језујута	Пешић.
Розолио, апотекар	Петровић.
Ризото, бакалин	Добриновић.
Гроф Алдобранди	Марковић.
Костанција, грофова снаха, удовица	Ј. Маринковићка.
Рипети, домаћи лекар грофов	Лукић.
Меника, слушкиња салвонијева	Ј. Поповићева.
Гонцо, учитељ	Божовић.
Слуга грофов	Соколовић.
Орацијо	М. Зорићева.
Амброзијо	Б. Хаџићева.
Ђаци	

Много ђака. — Збива се у горњој Италији године 1859.

У уторак 22. јануара: „РУКАВИЦА И ЛЕПЕЗА“. Шалива игра у 3 чина, од Бајара и Соважа, превео Ф. Оберкнежевић.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први део а већ сада и други своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. вр. у српској народној задрушној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

ВОЛУЈУ: М. СУВОТИЋ, Љ. ЗОРИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.